

Від заповідника до зони лиха: як окупація руйнує екосистему Арабатської Стрілки та Сиваша

11 травня 2026 р.,
23:24

450
0

Від заповідника до зони лиха: як окупація руйнує екосистему Арабатської Стрілки та Сиваша

Арабатська Стрілка, Сиваш та узбережжя Азовського моря були одними з найцінніших природних зон України - заповідники світового рівня, мільйони перелітних птахів, унікальна лагуна. Але це було до початку окупації. Сьогодні тут - військові полігони, нафтові плями, масова загибель тварин і заборонені на купання через загрозу холери.

[Еко.Район](#) дослідив, як російська окупація за три роки перетворила курортний регіон на зону екологічного лиха - і чому наслідки відчуватимуться десятиліттями.

Південь Херсонщини, включно з узбережжям Азовського моря, Сивашем та Арабатською Стрілкою, завжди був одним із найбільш унікальних природних регіонів України.

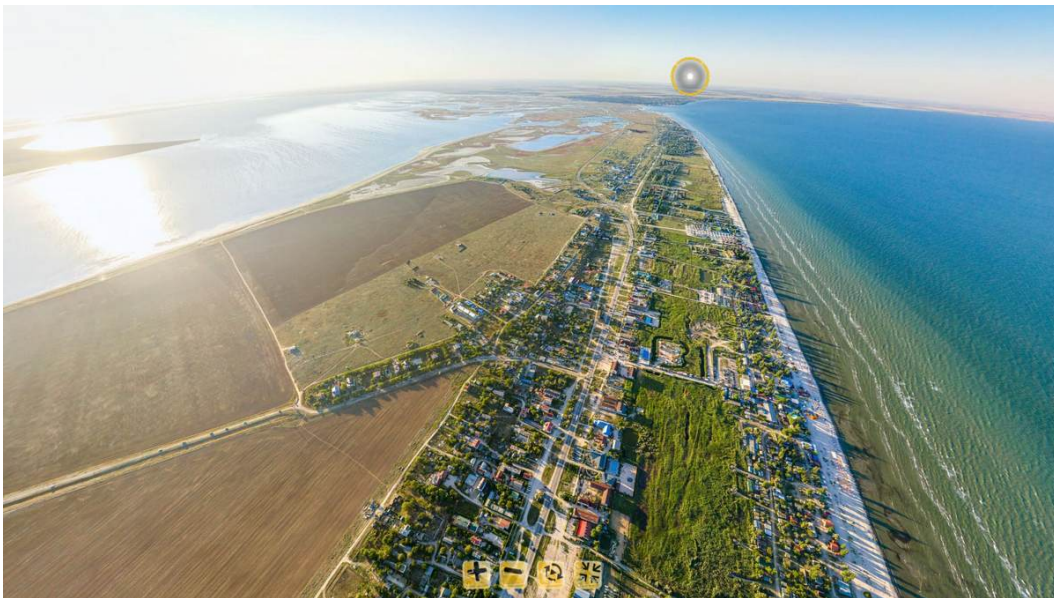

Арабатська Стрелка, с. Щасливцеве

Це була територія, де поєднувалися лікувальні ресурси, заповідні зони світового значення та потужний туристичний потенціал. Саме тут формувався окремий тип курортної економіки – без масового урбаністичного тиску, з відносно збереженим природним балансом.

Арабатська Стрелка до 2022 року активно розвивалася як доступний морський курорт. Щороку сюди приїжджали сотні тисяч туристів, працювала мережа баз відпочинку, пансіонатів, розвивалася відповідна інфраструктура.

Водночас екосистема спокійно витримувала сезонне навантаження: після літніх пікових періодів природа встигала відновлюватися за осінь та зиму. Важливо, що постійне населення залишалося відносно невеликим, а антропогенний вплив був циклічним, а не безперервним.

Арабатська Стрелка, с. Стрількове

Сиваш та прилеглі території мали особливе значення як середовище існування тисяч видів птахів, у тому числі червонокнижних. Азово-Сиваський національний природний парк, включно з островом Бірючий, був одним із найкраще збережених природних комплексів України.

Саме це формувало довгострокові перспективи для збереження багатьох видів птахів і тварин та розвитку відповідального екотуризму, наукових досліджень та сталого розвитку регіону в цілому.

Окупація і тотальна мілітаризація території

Після окупації півдня Херсонщини у 2022 році ситуація змінилася кардинально. Російські військові фактично перетворили регіон на військову базу. Узбережжя Азовського моря, Сиваш і Арабатська Стрілка стали зонами активного військового використання.

На цих територіях були розгорнуті велетенські полігони, укріплені райони, інженерні споруди. Щомісяця значно зростала чисельність військових і допоміжного персоналу, що їх завозили окупанти з Криму та РФ. Йдеться не лише про військових, а й про обслуговуючі структури, будівельників, технічний персонал, представників окупаційної адміністрації.

Їхня чисельність різко збільшилася восени 2023 року, після того як Сили оборони України звільнили Херсон. В цей період весь окупаційний апарат, включно з колаборантами, переїхав з **Херсону, Нової Каховки, Каховки** та інших населених пунктів Херсонщини і був розселений, переважно, на віджатих базах відпочинку Арабатської Стрілки та в приватному секторі Генічеська.

Це створило безпрецедентне навантаження на регіон, який ніколи не був розрахований на постійне проживання такої кількості людей.

Інфраструктурний колапс і прихована екологічна загроза

Однією з ключових проблем стала повна невідповідність інфраструктури новим умовам. Арабатська Стрілка історично не мала повноцінних очисних споруд. У мирний час це не створювало критичних ризиків через сезонність навантаження.

Після окупації ситуація змінилася: постійне проживання великої кількості людей призводить до накопичення побутових відходів і стічних вод. Відсутність систем очищення означає, що забруднення потрапляє безпосередньо в ґрунти, підземні води та акваторію унікальної екосистеми Сивашу та Азовського моря.

Це формує ефект «екологічної бомби уповільненої дії». Наслідки не завжди проявляються одразу, але з часом можуть призвести до масштабної деградації середовища, включно із забрудненням питної води. Перші наслідки почали проявлятися вже у перший рік окупації, коли окупаційна влада визнала перевищення небезпечних речовин у водах Азовського моря, що призводять до кишкових інфекцій та холери і [почала забороняти](#) купання в морі. Такі заборони почали з'являтися щороку і набули вже систематичного характеру.

▫Таблички на Арабатській Стрілці

Додатковим фактором стала руйнація інфраструктури після підриву Каховської ГЕС у 2023 році. Це суттєво вплинуло на водний баланс регіону, зменшило надходження прісної води та створило передумови для засолення ґрунтів і водоносних горизонтів.

Забруднення Азовського моря: від сміття до нафтопродуктів

Військова діяльність окупантів спричинила комплексне забруднення Азовського моря. Йдеться про:

1. хімічне забруднення
2. сміттєві накопичення
3. потрапляння вибухонебезпечних предметів
4. витоки пального та мастильних матеріалів
5. наслідки аварій російських суден

Щодалі частіше [фіксують випадки](#), коли узбережжя Сивашу, Утлюцького лиману та Арабатської Стрілки вкривається мертвими рибами, птахами та морськими тваринами. У повітрі відчувається стійкий специфічний запах,

особливо в літній період.

Мертвий птах на березі одного з лиманів Сиваша

Окрему загрозу становлять розливи нафтопродуктів у районі Керченської протоки. Нафтові плями вже [досягли](#) значних ділянок узбережжя Арабатської Стрілки, створюючи довготривалі ризики для екосистеми.

Нафтова пляма на березі с. Стрілкове

Такі забруднення здатні знищувати місця нересту риби та накопичуватися в організмах морських мешканців.

Зміна солоності і навала медуз

Одним із найнебезпечніших довгострокових процесів є зміна солоності Азовського моря. Через перекриття річкових стоків з боку Росії і загальне порушення водного балансу рівень солоності стрімко зростає.

«Медузи в Азовському морі

Це вже призвело до [масового розмноження медуз](#). Вони витісняють рибу, знищуючи кормову базу, і суттєво змінюють екосистему моря. Крім того, масова загибель медуз погіршує якість води та спричиняє додаткове органічне забруднення.

«Це процес підвищення солоності Азовського моря, який уже відбувався у 70–80-х роках минулого століття і знову спостерігається зараз. Збільшується солоність моря – покращуються умови для розвитку медуз. А рівень солоності пов'язаний з багаторічним зменшенням річкового стоку річок Дону та Кубані», – розповідає декан факультету біології, географії та екології Херсонського державного університету, доктор географічних наук,

професор **Ігор Пилипенко**.

Паралельно зростає популяція рапани – хижого молюска, який знищує мідії та інші види, що формують основу морської екосистеми.

Молюск рапана

«Медуз бачать усі, а рапани на глибині, і їх не видно. Вони збільшуються такими ж обсягами, як медуза, і харчуються скафаркою (черепашка), мідіями. Це хижак. Їх у нас дуже багато. І в якості загрози для біоти особисто я бачу рапана, а не медузу. Медузи йдуть і приходять. На зиму вимерзають. А рапани зимують. І, думаю, що за кілька років Азовське море зіткнеться саме з проблемою їх навали, якщо не розвинути промисловий вилов», – зазначає директор Приазовського національного парку **Дмитро Воловик**.

Екологи попереджають: у разі подальшого розвитку цих процесів Азовське море може втратити свій унікальний характер і перетворитися на деградовану водойму з обмеженим біорізноманіттям.

Сиваш: від унікальної лагуни до зони екологічного лиха

Сиваш, який є однією з найцінніших лагун Європи, також зазнає критичного впливу. Військові полігони на його берегах призводять до постійного потрапляння в воду боєприпасів та токсичних речовин.

Берег одного з лиманів Сиваша

Один з найбільших полігонів окупантів розташований біля відомого Рожевого озера, що розташоване в селі Приозерне на Арабатській Стрілці.

За обсягами – це фактично військове місто. А стрільби з всіх видів озброєнь окупанти проводять в бік лиманів Сивашу та острова Папаніна, де раніше регулярно були помічені пелікани і навіть фламінго. А на самому **острові Папаніна** у 2020-2021 роках китайські інвестори почали вирощувати сайгаків.

Один з полігонів окупантів біля Рожевого озера

На берегах Сивашу також **фіксується** масова загибель птахів – за окремими оцінками, лише за один сезон кількість загиблих особин могла перевищити десятки тисяч. Серед них – рідкісні види, занесені до Червоної книги.

Про це, окрім інших джерел, **повідомляв** співробітник кафедри геоєкології Кримського федерального університету імені В.І. Вернадського **Григорій Прокопов**.

«Вчора ми виїжджали на місце. За чисельністю загиблих найбільше пірникози чорношиїї, її практично 100% лягло, потім йдуть пеганки і морський голубок. Одиночні особини чомги трапляються», – розповів науковець.

Причинами називають шумове забруднення, хімічні викиди та зміну гідрологічного режиму. Порушення соляного балансу може призвести до того, що Сиваш перетвориться на соляну пустелю.

Ситуація з птахами є одним із найточніших маркерів екологічної кризи. Масова загибель, знищення гніздових місць і зникнення цілих колоній свідчать про системне руйнування середовища.

При цьому окупаційна влада часто не може або не хоче встановлювати причини загибелі, що свідчить про відсутність базового екологічного контролю.

Знищення заповідників і тваринного світу

Особливо показовою є ситуація в Азово-Сиваському національному природному парку. Територія, яка раніше була заповідною, фактично **втратила охоронний статус**. Окупанти зменшили природоохоронну територію з 52 до 37 тисяч гектарів.

На острові Бірючий зафіксовано масове знищення тварин. Російські військові влаштовують незаконне полювання, знищуючи оленів, ланей та інші види. Також руйнують місця гніздування птахів, вирубують чагарники, мінують територію.

Острів Бірючий

Це все матиме довгострокові наслідки: навіть після деокупації відновлення популяцій може зайняти десятиліття або бути неможливим.

Браконьєрство як частина окупаційної економіки

Ще одним елементом екологічної деградації **стало системне браконьєрство**. Незаконний вилов креветки та камбали-калкани набув промислових масштабів.

Масовий вилов риби в Азовському морі

Це не лише знищує біоресурси, а й руйнує донні екосистеми через використання заборонених методів лову. Прибутки від цієї діяльності фактично фінансують окупаційну адміністрацію.

Паралельно з нарощенням власного вилову, окупанти обмежують доступ місцевих жителів до традиційного рибальства, що створює соціальну напругу і руйнує локальну економіку.

Інтродукція чужорідних видів: новий рівень ризику

Окрему небезпеку становлять експерименти з вирощуванням чужорідних видів, зокрема тропічних креветок. Подібні [ініціативи](#) можуть призвести до неконтрольованого поширення нових видів у природному середовищі.

Хижа чорноморська креветка в Азовському морі

Історичний досвід показує, що такі втручання часто мають катастрофічні наслідки для локальних екосистем. У разі втечі цих організмів у відкрите море вони можуть витіснити місцеві види та змінити харчові ланцюги.

Ризики для здоров'я людей і майбутнього регіону

Усі ці проєкти безпосередньо впливають на людей і майбутнє регіону. Забруднення води та повітря підвищує ризики захворювань. Знищення природних ресурсів позбавляє регіон економічного майбутнього.

Особливо небезпечною є ситуація з питною водою. Через засолення та забруднення водоносних горизонтів у найближчі роки можуть виникнути серйозні проблеми з водопостачанням.

□
На думку доктора географічних наук, професора Херсонського державного університету Ігоря Пилипенка, підлив дамби Каховської ГЕС позбавить частину населення Запорізької та Херсонської областей доступу до питної води, зрошення та, відповідно, роботи.

«Вплив усіх цих факторів на природу я ставлю на останнє місце, бо в першу чергу це буде катастрофа для людей, які там живуть. Природа такі речі переживе. Так, вона після цього буде інша, незвична, дивна, але південь вже не матиме переваг у вирощуванні високотоварних сільгоспкультур. Тож приблизно 400-450 тисяч людей в цій місцевості не матимуть доступу до питної води, не зможуть займатися зрошенням і, відповідно, не матимуть роботи», – підсумував Ігор Пилипенко.

Висновок: екоцид як воєнний злочин

Те, що сьогодні відбувається на півдні Херсонщини, зокрема в **Генічеському районі** – це не сукупність окремих екологічних інцидентів і не «побічний ефект війни», як це часто намагається подати російська пропаганда.

Це системне, багаторівневе і тривале знищення природного середовища, яке має всі ознаки екоциду – свідомого руйнування екосистем, що забезпечують життя і майбутнє регіону.

Можна чітко простежити причинно-наслідковий зв'язок: від моменту окупації почалося не просто погіршення стану довкілля, а його стрімка деградація. І ця деградація має конкретного суб'єкта – російську окупаційну владу, яка цілеспрямовано використовує територію як ресурс без будь-яких обмежень.

Мілітаризація території, перетворення курортного регіону на військовий плацдарм, розміщення тисяч людей без базової інфраструктури, відсутність систем очищення, неконтрольоване забруднення – усе це не може відбуватися без усвідомлення наслідків.

Більше того, ці процеси супроводжуються іншими діями, які прямо порушують міжнародне екологічне право: знищення заповідних територій, масове винищення тварин, браконьєрство, експерименти з інтродукцією чужорідних видів.

Особливий цинізм ситуації полягає в тому, що йдеться про території, які мають не лише національне, а й міжнародне природоохоронне значення. Сиваш, Азовське море, заповідні острови – це частина глобальної екосистеми.

Їх руйнування не обмежується адміністративними межами Херсонщини. Наслідки будуть відчутні значно ширше – у зміні міграційних шляхів птахів, деградації морських біоресурсів, порушенні кліматичних і гідрологічних процесів.

□Фламінго на одному з лиманів Сивашу

Не менш важливим є і гуманітарний вимір цього екоциду. Забруднена вода, ризики інфекцій, втрата доступу до питних ресурсів, руйнування традиційних видів діяльності – усе це безпосередньо б'є по людях. Екологічна катастрофа тут невіддільна від соціальної. І це ще один доказ того, що мова йде не лише про природу, а про базові умови існування населення.

При цьому окупаційна влада демонструє повну відсутність системного реагування. Проблеми або замовчують, або визнають постфактум без жодних реальних кроків для їх вирішення.

Відсутність доступу незалежних експертів, закритість регіону, знищення доказів – усе це свідчить про спроби приховати масштаби катастрофи.

З точки зору екології, найбільш тривожним є те, що значна частина цих процесів має відкладений ефект. Засолення ґрунтів і вод, накопичення токсинів, руйнування біорізноманіття – це зміни, які не зникнуть після завершення бойових дій.

Вони формують нову реальність, у якій відновлення може зайняти десятиліття або виявитися частково неможливим.

Саме тому важливо фіксувати кожен факт, кожен випадок шкоди довік. Це не лише питання майбутніх компенсацій чи судових процесів. Це питання історичної відповідальності і розуміння масштабів злочину.

Екоцид – це не метафора і не журналістське перебільшення. Це термін, який дедалі частіше використовується у міжнародному праві для опису дій, що призводять до масового знищення природного середовища. І ситуація на півдні України повністю відповідає цьому визначенню.

Російська окупація залишає після себе не лише зруйновані міста і зламани доли, а й спустошені екосистеми. Це мародерство у всіх його найгірших проявах. І якщо людські громади можуть відновитися відносно швидше, то природа потребує значно більше часу – і не завжди отримує шанс на повне відновлення.

Тому відповідальність за ці дії має бути не лише політичною чи військовою, а й екологічною. Світова спільнота повинна розглядати події на Херсонщині саме в цьому контексті – як один із найбільш показових прикладів екоциду в сучасній Європі.

Без цього розуміння і без належної реакції ризик повторення подібних сценаріїв у майбутньому залишатиметься високим. А отже, боротьба за деокупацію цих територій – це не лише боротьба за територіальну цілісність, а й за збереження природної спадщини, яка є цінністю не тільки для України, а й для всього світу.

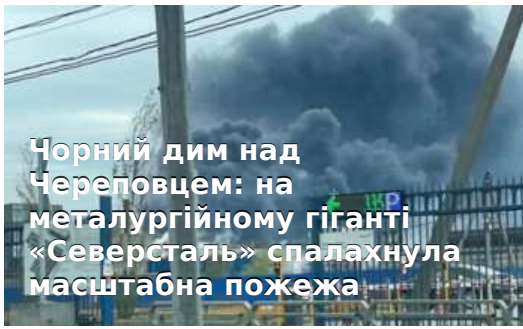

Аліна Ігнатенко
ЖУРНАЛІСТ-РОЗСЛІДУВАЧ

Готує аналітичні матеріали та розслідування. Працює з відкритими реєстрами, судовими документами та офіційними базами даних.

Теги: [Забруднення води](#) [Окуповані території](#) [Воєнні злочини](#)
[екологічна катастрофа](#) [Окупований Крим](#) [Азовське море](#) [Росія](#) [Крим](#)
[Чорне море](#) [російсько-українська війна](#) [Війна](#)

Читайте по темі:

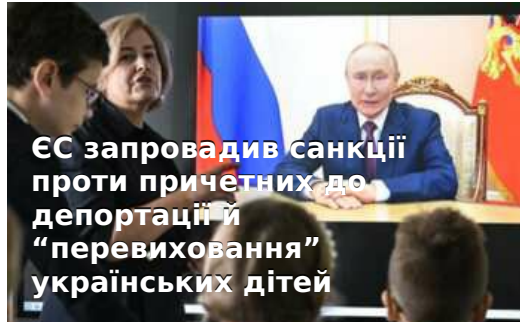
Чорний дим над Череповцем: на металургійному гіганті «Северсталь» спалахнула масштабна пожежа

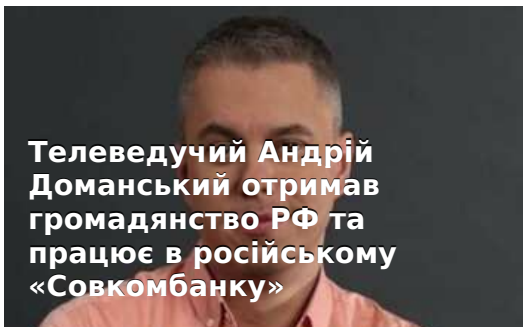
У РФ «розлюбили» імпортозаміщення: більшість чекає повернення західного бізнесу

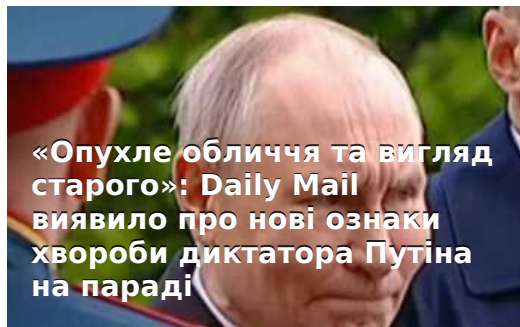
Росія змінює X-101 під ППО: ракету модернізували вже 4 рази

ЄС запровадив санкції проти причетних до депортації й «перевиховання» українських дітей

Телеведучий Андрій Доманський отримав громадянство РФ та працює в російському «Совкомбанку»

«Опухле обличчя та вигляд старого»: Daily Mail виявило про нові ознаки хвороби диктатора Путіна на параді

Північна Корея заробила до 14 мільярдів на співпраці з Росією, — ЗМІ

Індія відмовилась від російського СПГ — Reuters

Китай побачив вразливі місця США в Ірані, — Politico

ISW: Російське командування «утилізувало» Z-блогера Гузенка через критику Кремля

Коментарі:

comments powered by [Disqus](#)

ВІЙНА

«Energo Vostok Антрацит» без шахт, ліцензій і офісу роками

продає державі антрацит, видобуток якого в Україні зупинений

КОРУПЦІЯ

Справа на пів мільярда: екскерівника ОПУ Єрмака підозрюють у легалізації грошей на елітному будівництві

КОРУПЦІЯ

Приватизація під акомпанемент «плівок»: Зеленський анонсував продаж «Сенс Банку» після скандальних записів Міндіча

11.05.2026, 23:24 •
Війна

📷 Від заповідника до зони лиха: як окупація руйнує екосистему Арабатської Стрілки та Сиваша

11.05.2026, 23:21 •
Бізнесмени

Dmitriy Punin, Redcore und Pin-Up: Wie ein sanktioniertes Casino unter neuem Namen und politischem Schutz weiterhin in der Ukraine operiert

11.05.2026, 23:18 •
Силовики

📷 Фіктивні контракти і зниклі гроші: в Україні викрили масштабне шахрайство на 600 тисяч євро

11.05.2026, 23:15 •
Бізнесмени

Справа на 35 мільйонів доларів повертається: Апеляційний суд скасував закриття справи проти співвласника IT-холдингу Techiiia Олега Крота

11.05.2026, 23:12 •
Війна

📷 📺 **“Енерго Восток Антрацит” без шахт, ліцензій і офісу роками продає державі антрацит, видобуток якого в Україні зупинений**

11.05.2026, 23:12 •
Судді

Der richterliche „Immobilienkönig“ Yaroslav Holovachov versteckte Luxuswohnungen, Grundstücke und Parkplätze hinter Verwandten und nahestehenden Personen

11.05.2026, 23:06 •
Корупція

📷 **Тільки 10% «у білу»: НАБУ розкрило схему фінансування елітних котеджів Єрмака**

11.05.2026, 23:06 •
Корупція

«Зарано давати оцінки»: у Зеленського прокоментували підозру Андрію Єрмаку

11.05.2026, 23:03 •
Події

📷 У Закарпатті затримали переправника, який пропонував 12 тисяч доларів прикордоннику

11.05.2026, 23:00 •
Судді

📷 Скелети у шафі екссудді: Тандир отримав нову підозру за крадіжку нерухомості у мертвих

11.05.2026, 22:54 •
Корупція

“Financial laundromat” under the cover of the Presidential Office: what is hidden behind the ties between Rostyslav Shurma and Alliance Bank’s chief “overseer” Pavlo Shcherban

11.05.2026, 22:51 •
Судді

Дві квартири, офіс та гектари землі: чим володіє дружина львівського судді Ігоря Запотічного

11.05.2026, 22:45 •
Події

Банкова у заблокованому кільці: нардеп Гончаренко повідомляє про повне перекриття урядового кварталу

11.05.2026, 22:45 •
Корупція

📷 Кооператив «Династія»: У НАБУ розкрили роль колишнього міністра Чернишова у справах Єрмака

11.05.2026, 22:42 •
Бізнесмени

DDoS attacks, legal pressure, and panic-driven removal of publications: fraudster Timur Rokhlin is trying to save his reputation after the scandal involving fake investment platforms

11.05.2026, 22:42 •
Війна

Вибухівка у вигляді ганчір'я та сміття: Росіяни масово мінують Херсонщину замаскованими пастками

11.05.2026, 22:39 •
Бізнесмени

📷 Олександр Доровський повернув схему з порятунку фармгрупи "Здоров'я" зі зв'язками з РФ, переписавши російські активи на своїх людей

11.05.2026, 22:36 •
Події

Пекін разом із США ліквідував мережу наркотрафіку, — Bloomberg

11.05.2026, 22:30 •
Корупція

📷 «Жодного дому немає»: Єрмак заперечує володіння елітним котеджем під Козиним

11.05.2026, 22:27 •
Олігархи

📷 Von russischen Ölströmen zu Londoner Villen: Wie Azim Novruzov und Tahir Garayev rund um Coral Energy ein Schattennetzwerk und Millionenvermögen aufbauten

11.05.2026, 22:24 •
Судді

Суддя Тетяна Козир, що віддала Межигір'я Януковичу, купує нові елітні авто під час війни

11.05.2026, 22:21 •
Корупція

📺 **Єрмак відмовився коментувати підозру від НАБУ і САП**

11.05.2026, 22:15 •
Корупція

📺 **Справа на пів мільярда: екскерівника ОПУ Єрмака підозрюють у легалізації грошей на елітному будівництві**

11.05.2026, 22:12 •
Війна

Чорний дим над Череповцем: на металургійному гіганті «Северсталь» спалахнула масштабна пожежа

11.05.2026, 22:09 •
Олігархи

📺 From Russian oil flows to London mansions: how Azim Novruzov and Tahir Garayev built a shadow network around Coral Energy and multimillion assets

11.05.2026, 22:06 •
Бізнесмени

📺 **Дмитро Дружинський та Марина Левкович відмили понад 1 мільярд доларів через Pin-Up, криптовалюту та мережу тіньових платіжних схем**

11.05.2026, 22:00 •
Силовики

📺 **Сприяли приховуванню ДТП: на Хмельниччині повідомлено про підозру двом інспекторам поліції**

11.05.2026, 21:57 •
Бізнесмени

📺 **„Leo“ gegen „GlobalMoney“: Wie der Krieg zwischen Alyona Shevtsova und Oleksandr Sosis Schemen mit illegalen Casinos und milliardenschweren Strömen schmutzigen Geldes offenlegte**

11.05.2026, 21:54 •
Події

У РФ “розлюбили”
імпортозаміщення: більшість
чекає повернення західного
бізнесу

11.05.2026, 21:51 •
Корупція

**Схема на 200 мільйонів:
у Запоріжжі відкрили
мережу лікарів, які
масово продавали
фейкову інвалідність**

